

Dit artikel is het derde van een vijftal artikelen die gedurende deze 100ste jaargang verschijnen waarin een hedendaags auteur reflecteert op een artikel uit het NJB verleden. Daartoe zijn artikelen uitgekozen die representatief geacht worden voor waar het NJB voor stond en voor staat, uit verschillende decennia en handelend over verschillende rechtsgebieden.

Nederlands Juristenblad, 19 Nov. 1949, N° 40

De handelingsbekwaamheid der gehuwde vrouw *

door

Prof. Mr J. C. VAN OVEN.

Is dit ontwerp urgent? Is het nodig, de handelingsonbekwaamheid der getrouwde vrouw op te heffen in afwachting van de afgehele herziening van het huwelijksgoederenrecht in het ontwerp-MELJERS? Wanneer ik met de ontwerper de vraag bevestigend beantwoord, dan is dit toch niet dan na ernstige aarzeling. Het is nodig — zo verzekert hij ons in de M. v. T. Algemeen onder 5 — omdat er ten aanzien van zulk een wijziging zoveel verschil van mening bestaat, dat ze heel veel tijd zal kosten en daarop kan de opheffing der onbekwaamheid niet wachten. Het eerste is zeker juist en niemand zal van de regering een desbetreffend voorstel verwachten terwijl MELJERS de herziening aan het voorbereiden is. Maar het tweede is betwistbaar, want wel moet natuurlijk de gelijkstelling der getrouwde vrouwen — d. i. ongeveer de helft van de Nederlandse volwassen bevolking — met minderjarigen en curandi verdwijnen, maar nu ja, wij wachten hierop nu al ongeveer een eeuw en eigenlijk geloof ik niet, dat er héél veel vrouwen of mannen ongelukkig zullen worden als die wachttijd nog wat wordt gerekt, d. i. totdat het B. W.-MELJERS in het staatsblad komt. Er is immers geen sprake van, dat ons geschreven recht, waarin de gehuwde vrouw zo consequent en principiëel „klein” gehouden wordt, ook maar in de verste verte het levende en geldende recht der werkelijkheid zou weergeven: gehuwde vrouwen „handelen” heden ten dage in Nederland elk uur van den dag en de rechtsgeldigheid dier handelingen wordt in de werkelijkheid volledig erkend. Haar verbintenissen worden nagekomen, haar vorderingen aan haar voldaan, zij vervreemden en er wordt aan haar vervreemd en de meesten onzer gehuwde vrouwen weten zelfs op haar sterfbed nog niet dat zij sinds hun bruiloft onbekwaam zijn geweest. Natuurlijk geeft die divergentie tussen werkelijkheid en wetboekrecht aanleiding tot moeilijkheden, conflicten, soms wel eens pijnlijke situaties, maar de rechtspraak heeft immers langs verschillende wegen aanpassing gebracht en de toestand houdbaar gemaakt.

* Wetsontwerp tot Opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw, ingediend bij Kon. Boodsch. v. 13 October 1949, Kamerstukken 1430, Wetg. Bijl. N. J. B. n° 522.

* Het volledige artikel is te lezen als link bij deze bijdrage op njb.nl.

De Lex-Van Oven, een marathon met een bijzondere eindsprint

Ans van Duijvendijk-Brand¹

De wet van 14 juni 1956, *Stb.*1956, 343, tot opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw (in werking getreden op 1 januari 1957) is vernoemd naar haar auctor intellectualis, Julius Christiaan van Oven. De wet kent een lange en bewogen geschiedenis, waarin wetsontwerpen werden ingediend, op de plank bleven liggen, werden ingetrokken om dan plotsklaps weer nieuw leven te worden ingeblazen; sommige artikelen, zoals artikel 160 lid 1 BW (oud) ('De man is het hoofd der echtvereniging'), werden geschrapt en dan weer gehandhaafd. De geschiedenis kent echter als constante de onwankelbare visie van Van Oven dát dit onderwerp geregeld moet worden, en ook hoe dat diende te gebeuren, namelijk door óók het huwelijksgoederenrecht ingrijpend te wijzigen. Bijna dertig jaar lang houdt hij vast aan zijn visie, tegen de stroom in. Door een bijzondere samenloop van omstandigheden kan hij zijn ideeën in 1956 alsnog verwezenlijken. Hij heeft als wetenschapper 'lopend voor' dit onderwerp dan al bijna een marathon afgelegd. Door een fabuleuze eindsprint in zijn hoedanigheid van Minister van Justitie slaagt hij erin alsnog 'het goud' binnen te halen.

Er is al heel veel geschreven over de Lex-Van Oven, niet alleen in de handboeken, maar ook in feestbundels en artikelen.² Het is ook een zeer aansprekend verhaal, over visie en vakmanschap, vastberadenheid en doorzettingsvermogen, realiteitszin en nuchterheid. Valt aan al hetgeen reeds is geschreven nog iets toe te voegen? Ik hoop het.

Het parcours van de wet kennen we: startpunt, finish en tussenstations. Maar wat dreef Van Oven, welke maatschappijvisie lag aan zijn ideeën ten grondslag? Waaraan toetste hij de wenselijkheid en houdbaarheid van zijn eigen voorstellen en die van anderen? In welk opzicht verschilden de ideeën van Van Oven van die uit eerdere wetsontwerpen? Die laatste vraag laat zich in het bijzonder stellen ten aanzien van de voorstellen van zijn vriend en collega E.M. Meijers, die op 6 april 1954 de eerste vier boeken voor een nieuw Burgerlijk Wetboek had gepubliceerd. In diens ontwerp voor Boek 1 Nieuw B.W. werd gebroken met de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw. Waarom was het ontwerp van Meijers onvolkomen in de ogen van Van Oven?

Bij de beantwoording van die vragen wil ik vooral Van Oven zelf aan het woord laten (en zijn opposenten). Daarbij zal ook aan de orde komen het opstel van Van

Oven in *NJB* 19 november 1949, afl. 40 dat door de redactie van het *NJB* werd uitgekozen als onderwerp voor deze jubileumbijdrage.

Startpunt: de codificatie van 1838

De Bruijn/Soons & Kleijn bevat een mooi beknopt rechts-historisch overzicht.³ Daaraan ontleen ik de volgende informatie waar ik in vogelvlucht doorheen ga. In de Germaanse tijd waren alle vrouwen (evenals kinderen) aan het zogenaamde 'mundium' onderworpen, een eigendomsrecht dat een absolute beschikkingsmacht inhield.

Auteur

1. Mr. J. van Duijvendijk-Brand is cassatie-advocaat met als bijzondere expertise het huwelijksvermogensrecht. Op dat rechtsgebied heeft zij meerdere publicaties (waaronder een dissertatie) op haar naam staan.

Noten

2. Zie onder meer *NJB* 2006/1256, afl. 23 waarin C.J.H. Jansen ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de wet, Van Oven

en zijn wet in het zonnetje zette; M.J.A. van Mourik, 'De Lex Van Oven', Canon van het Recht deel 31, *Ars Aequi* februari 2010, p. 120-122; en J.H.A. Lokin & C.J.H. Jansen *Tussen droom en daad: de Nederlandse Juristen-Vereniging 1870-1995*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1995, p. 51-74.

3. De Bruijn/Soons & Kleijn, *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Arnhem: Gouda Quint 1972, Algemeen gedeelte, Hoofdstuk 1.

© Everett Collection/Shutterstock

Nadien veranderde het mundium van een eigendomsrecht in een gezagsrecht (vrouwenvoogdij). De vrouwenvoogdij verdween allengs en loste zich op in de rechtsfiguur van de procesvoogdij, die op den duur tot een blote formaliteit werd en ten slotte in onbruik raakte. Waar de ongehuwde vrouw zich dus in de loop van die eeuwen

Waar de ongehuwde vrouw zich in de loop van die eeuwen enigszins had weten te emanciperen, kwam de gehuwde vrouw juist steeds meer onder het gezag van de man te staan

enigszins had weten te emanciperen,⁴ kwam de gehuwde vrouw juist steeds meer onder het gezag van de man te staan. Soons merkt op dat de beschermingsgedachte van de voogdij op de achtergrond raakte en de gedachte dat de man in het huwelijk de leiding moest hebben primair werd.

In de codificatie van 1838 bleef de ondergeschikte

positie van de vrouw binnen het huwelijk gehandhaafd. Deze werd als beginsel geformuleerd in artikel 160 lid 1 BW: 'De man is het hoofd der echtvereniging.' De wet bepaalde verder dat de vrouw gehoorzaamheid was verschuldigd aan de man (artikel 161 BW), waartegenover stond dat de man de vrouw moest beschermen (artikel 162 BW). De handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw was in artikel 163 BW te vinden. Op die regel bestonden slechts enkele uitzonderingen, waaronder het aangaan van verbintenissen voor de gewone en dagelijkse gang van de huishouding (artikel 164 BW). Het huwelijks-goederenrecht (in enge zin)⁵ leverde geen rooskleuriger beeld op. Het bestuur over de privé-goederen van de vrouw kwam aan de man toe (artikel 160 BW), tenzij de vrouw bij huwelijksvoorwaarden eigen bestuur had bedongen, maar dat gaf haar slechts de mogelijkheid om beheersdaden te verrichten. Voor beschikkingsdaden had zij de machtiging van de man nodig. Beheer en beschikking over de goederen van de gemeenschap kwamen uitsluitend aan de man toe (artikel 179 en 208 BW). Bij huwelijksvoorwaarden kon slechts worden bepaald dat de man de van de zijde van de vrouw in de gemeenschap op naam staande goederen niet zonder haar medewerking mocht vervreemden of bezwaren (artikel 195 lid 3 BW).

Een eerste verkenning; het preadvies voor de NJV in 1927

In 1927 luidt de vraag van de NJV aan de preadviseurs

J.C. van Oven en A.G. Lubbers: *'Hoe moet, aangenomen dat de getrouwde vrouw volledige handelingsbevoegdheid krijgt, het huwelijksgoederenrecht geregeld worden?' In deze vraagstelling ligt reeds besloten dat de gehuwde vrouw handelingsbekwaam zou worden. In de preadviezen van 1927 was de centrale vraag of een gelijke handelingsbekwaamheid van de echtgenoten viel te verenigen met de gemeenschap van goederen. Lubbers beantwoordde die vraag ontkennend en stelde een stelsel van scheiding van goederen voor, terwijl Van Oven de burger de keuzemogelijkheid wilde geven tussen een stelsel van scheiding van goederen en een algehele gemeenschap van goederen. Binnen dat laatste stelsel zou hebben te gelden dat ieder crediteur en debiteur zou zijn van eigen voorrechten en verbintenissen en de gemeenschap aansprakelijk zou zijn voor beider verbintenissen (eerste zuil) en dat ieder der echtgenoten kon beheren en beschikken over de goederen die hij in de gemeenschap had gebracht (tweede zuil). Het voorstel om wettelijk twee keuzestelsels te regelen werd door de vergadering verworpen, handhaving van de algehele wettelijke gemeenschap daarentegen werd aanvaard met de kenmerken zoals door Van Oven voorgesteld en hiervoor weergegeven. Van Oven spreekt in 1927 de hoop uit dat de hervorming van het huwelijksvermogensrecht nu een stap dichterbij is gebracht. Die hoop blijkt vooralsnog ijdel te zijn.*⁶

Politieke maatregelen zijn onvoldoende

In 1930 wordt onder minister Donner een wetsontwerp tot wijziging van het huwelijksvermogensrecht ingediend (*ontwerp Donner*): de gehoorzaamheidsplicht en de handelingsonbekwaamheid worden geschrapt, maar de bepalin-

Van Oven gaat het echter om de verbetering van de positie van *alle* gehuwde vrouwen en niet alleen om die van (in mijn woorden) 'the happy few'

gen dat de man het hoofd is van de echtvereniging en het beheer heeft van de gemeenschapsgoederen blijven gehandhaafd.⁷ De vrouw wordt wel handelingsbekwaam, maar de schulden voortvloeiend uit door haar aangegane overeenkomsten drukken niet op de gemeenschap (met uitzondering van die zijn aangegaan ten behoeve van de

gewone gang van de huishouding) en de bevoegdheid tot beheer en beschikken ten aanzien van de gemeenschapsgoederen ligt uitsluitend bij de man. De opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw zou daarmee slechts op enkele punten een verbetering zijn voor vrouwen die onder huwelijksvoorwaarden met gescheiden vermogens zijn gehuwd. Van Oven gaat het echter om de verbetering van de positie van *alle* gehuwde vrouwen en niet alleen om die van (in mijn woorden) 'the happy few'. De teleurstelling bij Van Oven is groot en die steekt hij niet onder stoelen of banken. De door het wetsontwerp Donner aan de gehuwde vrouw verleende handelingsbevoegdheid noemt hij schijn en:

'een politieke maatregel in plaats van een serieuze poging om een slecht uitgevallen en bovendien verouderd onderdeel van het privaatrecht te veranderen.'

Hij erkent wel dat het wetsontwerp enige verbeteringen brengt, maar is bevreesd dat als genoeg wordt genomen met deze onvolkomen wetgevingsoperatie er voorlopig niets zal komen van de noodzakelijke, grondige verbetering van het huwelijksvermogensrecht. In zijn filippica tegen het wetsontwerp⁸ betoogt hij dat er twee redenen zijn voor een grondige herziening (en dat dus niet kan worden volstaan met 'eenige verbeteringen'), te weten *principiële redenen* (de bestaande wetgeving strookt niet meer met de huidige opvattingen over de verhouding van man tot vrouw) en *juridisch-technische redenen* (onder meer inhoudende: aanpassing van het huwelijksvermogensrecht). Die laatste redenen staan dan volgens Van Oven los van principes en levensbeschouwingen. Tijdens de lange weg die de wet van 1956 dan nog heeft te gaan, zal blijken dat dit laatste door vele anderen niet wordt onderschreven. De door Van Oven voorgestelde wijzigingen van het huwelijksvermogensrecht roepen veel weerstand op en die hebben juist, althans volgens de opposenten zelf, te maken met hun levensbeschouwingen.

Een half jaar later klimt Van Oven weer in de pen om opnieuw uiting te geven aan die zorg, dit naar aanleiding van het feit dat het *ontwerp Donner* 'geen slechte pers heeft gehad'.⁹ Hij geeft een beeldende schets van waartoe invoering van het voorliggende wetsontwerp zal leiden:

'De in algehele gemeenschap gehuwde vrouw kan haar vermogen – nl. de gemeenschap – vermeerderen door verkrijgingshandelingen, maar niet verminderen door vervreemdingshandelingen; zij kan vorderingen verwerven maar zij kan ze niet invorderen, kwijting geven, cedeeren; zij mag schulden maken, maar geen crediteur zal haar meer crediet geven dan nu, want hij zal 't wel uit zijn hart laten haar ervoor aan te spreken. Immers, als men artikel 176 O. doorleest, dan

4. In andere opzichten had ook de ongehuwde vrouw met achterstellingen ten opzichte van de man te maken. Soons geeft enkele voorbeelden daarvan in de codificatie van 1838 (a.w., paragraaf 2) alsook van enkele verbeteringen uit de periode tussen 1838 en 1957 (a.w., paragraaf 3). Ik laat

deze wijzigingen hier verder onbesproken.

5. Daarmee bedoel ik in dit verband de bepalingen waarin de gemeenschap van goederen wordt geregeld.

6. Handelingen NJV 1927, 1^e stuk, 's-Gravenhage, Belinfante, waarin opgenomen de preadviezen van J.C. Van Oven en A.G.

Lubbers, alsmede het Verslag van de 57^e vergadering.

7. Ontwerp van wet Huwelijksvermogensrecht 30 mei 1930, gepubliceerd in de wetgevingsbijlage *NJB* 1930, p. 147 e.v.

8. J.C. van Oven, 'Het ontwerp-huwelijksvermogensrecht', *NJB* 1930, afl. 29

(p. 453-459) en afl. 30 (469-476).

9. J.C. van Oven, 'Het ontwerp huwelijksvermogensrecht en de feministen', *NJB* 1931, afl. 3, p. 33 e.v.

ziet men, dat behalve de verbintenissen uit de wet voor geen vrouwelijke schuld de gemeenschap aansprakelijk is, als de man niet in eenig opzicht heeft medegewerkt, behalve dan de huishoudelijke schulden. Er is dus normaliter géén vermogen voor die schuld aansprakelijk. En als nu de gemeenschap wél aansprakelijk is voor vrouwelijke schulden, mag dan de vrouw zelf voor die schuld procederen, die toch haar schuld is? Neen, zeker niet, want zij zou wel eens, om haar man te plagen, die schuld kunnen erkennen. Hoor maar naar de M. v. T. ad artikel 179 (...)

Het ontwerp brengt het niet tot een openbare behandeling en wordt op 5 mei 1948 ingetrokken. Het is goed om in gedachten te noteren dat een jaar daarvoor (K.B. van 25 april 1947, nr. 20) Meijers de opdracht had gekregen om een nieuw Burgerlijk Wetboek te ontwerpen. Niet lang daarna, te weten op 13 oktober 1949, wordt onder minister Wijers een wetsontwerp ingediend tot opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw.

Toch maar instemmen met een voorlopige, ‘halfslachtige’ regeling?

In het ontwerp Wijers (wetsvoorstel 1430)¹⁰ worden de bepalingen over de gehoorzaamheidsplicht én de man als hoofd der echtvereniging geschrapt, maar het stelsel dat de man het bestuur over de gemeenschapsgoederen heeft, blijft gehandhaafd. Van Oven is in zijn NJB-artikel uit 1949¹¹ over dit laatste uiteraard niet te spreken en is daarnaast ook kritisch op de voorgestelde tekst. Hij stelt zichzelf de vraag of hij moet vasthouden aan de wens om op kortst mogelijke termijn de positie van de gehuwde vrouw ‘in een aantal opzichten’ te verbeteren op een manier die hij ‘halfslachtig’ acht (in zijn woorden: is het op dat moment voorliggende wetsontwerp urgent?) of dat het beter is dan maar te wachten op de volledige herziening van Boek 1 BW,¹² aangezien opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw uitsluitend kan worden gerealiseerd door óók het huwelijksvermogensrecht ingrijpend te wijzigen. Na enige aarzeling beantwoordt Van Oven de vraag naar de urgentie bevestigend, doet hij enkele concrete voorstellen tot verbetering van het wetsvoorstel en eindigt hij zijn artikel met de ‘ceterum censeo’:

‘dat men onmogelijk de handelingsonbekwaamheid der gehuwde vrouw kan opheffen, zonder het huwelijksgoederenrecht in menig opzicht te wijzigen.’

Van Oven heeft zijn angst dat een verbetering op onderdelen de weg naar een grondige herziening van het huwelijksgoederenrecht voor onvoorzienbare tijd zou blokkeren, kennelijk laten varen. De aan Meijers verstrekte opdracht om een nieuw Burgerlijk Wetboek te ontwerpen én het grote vertrouwen dat hij stelde in Meijers zullen daar zeker debet aan zijn geweest. Het is aardig om kennis te nemen van de aarzelingen die Van Oven heeft om de vraag naar de urgentie van het wetsontwerp bevestigend te beantwoorden:

‘natuurlijk [moet] de gelijkstelling der getrouwde vrouwen — d. i. ongeveer de helft van de Nederlandse

volwassen bevolking — met minderjarigen en curandi verdwijnen, maar nu ja, wij wachten hierop nu al ongeveer een eeuw en eigenlijk geloof ik niet, dat er héél veel vrouwen of mannen ongelukkig zullen worden als die wachttijd nog wat wordt gerekt, d. i. totdat het B. W. Meijers in het staatsblad komt. Er is immers geen sprake van, dat ons geschreven recht, waarin de gehuwde vrouw zo consequent en principieel „klein” gehouden wordt, ook maar in de verste verte het levende en geldende recht der werkelijkheid zou weergeven: gehuwde vrouwen „handelen” heden ten dage in Nederland elk uur van den dag en de rechtsgeldigheid dier handelingen wordt in de werkelijkheid volledig erkend. Haar verbintenissen worden nagekomen, haar vorderingen aan haar voldaan, zij vervreemden en er wordt aan haar vervreemd en de meesten onzer gehuwde vrouwen weten zelfs op haar sterfbed nog niet dat zij sinds hun bruiloft onbekwaam zijn geweest. Natuurlijk geeft die divergentie tussen werkelijkheid en wetboekrecht aanleiding tot moeilijkheden, conflicten, soms wel eens pijnlijke situaties, maar de rechtspraak heeft immers langs verschillende wegen aanpassing gebracht en de toestand houdbaar gemaakt.’

Het toont aan dat hij verbonden is met de realiteit van alledag. Een aardige illustratie daarvan is ook zijn anekdote over de vraag die een oud-collega, een Leids hoogleraar, hem zou hebben gesteld, te weten of Van Oven als de zaak klaar was een keer langs wilde komen om aan zijn vrouw te vertellen wat er voor haar verandert. Van Oven zou daarop naar eigen zeggen het volgende hebben geantwoord:

‘dat gesprek kan kort zijn, omdat er vrijwel niets verandert; je vrouw heeft de gewoonte om de schulden, die zij maakt, te voldoen; en als zij dat niet doet, dan voldoe jij ze; die schulden worden voldaan uit het gemeenschappelijke vermogen en je denkt er niet aan, je erop te beroepen, dat zij niet handelingsbekwaam is; als je een stuk tuin of een huis wilt verkopen, dan doen jullie dat in gezamenlijk overleg; maar naar de wet deugt dat allemaal niet en dat willen wij nu veranderen.’¹³

Met ‘tegenzin’ gemaakte bezwaren tegen het ontwerp Meijers

Ook nu verstrijken er weer vijf jaar zonder dat er schot in de zaak komt. De behandeling van het ontwerp Wijers ligt stil. Het onderwerp ‘opheffing handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw’ wordt pas in 1954 weer opgepikt en komt dan in een ware stroomversnelling, op twee fronten. Op 6 april 1954 publiceert Meijers zijn ontwerp voor de eerste vier boeken van het nieuw Burgerlijk Wetboek en al op 30 juli 1954 (kort na het overlijden van Meijers in juni 1954) verschijnt het Voorlopig Verslag over het ontwerp Wijers. Daarin wordt aansluiting gezocht bij het ontwerp Meijers. De Memorie van Antwoord (van inmiddels: minister Donker) sluit daarop aan en leidt tot een koerswijziging in de vorm van een Gewijzigd Ontwerp. Op beide fronten (ontwerp Wijers/Donker en ontwerp Boek 1 nieuw B.W.) wordt nu in hoog tempo gewerkt, waarbij

De teleurstelling van Van Oven is begrijpelijk. Waar een van de pijlers van zijn voorstel een gedeeld bestuur is kiest Meijers ervoor het bestuur over de gemeenschapsgoederen uitsluitend bij de man te laten

sprake is van een over en weer afstemmen.¹⁴ Beide wetsontwerpen gaan uit van handelingsbekwaamheid van de gehuwde vrouw, maar leggen de bestuursbevoegdheid over de gemeenschapsgoederen uitsluitend bij de man. Dit laatste is een enorme deceptie voor Van Oven. Het ontwerp Wijers blijkt nu, anders dan toen Van Oven in 1949 erover schreef, geen voorlopige regeling meer te zijn maar een die samen oploopt met de definitieve regeling in Boek 1 van het nieuw B.W. Deze constatering brengt Van Oven ertoe het ontwerp Meijers aan een kritisch onderzoek te onderwerpen, hoewel het hem met tegenzin vervult *'bezwaren te maken tegen het werk van een geniaal vriend, die mij niet meer van mijn ongelijk zal kunnen overtuigen, zoals hij zo vaak deed'*. Van Oven schrijft dat hij twijfelt of hij bij leven zal meemaken dat zijn droombeeld verwezenlijkt wordt.¹⁵

De teleurstelling van Van Oven is begrijpelijk. Waar een van de pijlers van zijn voorstel een gedeeld bestuur is (elk der echtgenoten is in zijn voorstel bestuursbevoegd ten aanzien van de goederen die van zijn kant in de gemeenschap zijn gevallen) kiest Meijers ervoor het bestuur over de gemeenschapsgoederen uitsluitend bij de man te laten. Meijers schetste in zijn toelichting¹⁶ drie mogelijke systemen: 1. een systeem waarbij voor de meeste handelingen toestemming van beide echtgenoten vereist is 2. één waarbij ieder der echtgenoten bevoegd is de goederen der gemeenschap te besturen en de gemeenschap door zijn handelen te binden, en 3. het bestuur van de gemeenschap wordt aan één der echtgenoten opgedragen onder vermelding van enkele bijzondere gevallen waarin de andere echtgenoot voor de gemeenschap kan optreden. Hij kiest voor het derde systeem. Over het door hem verworpen tweede stelsel merkt Meijers onder meer het volgende op:

'In het huwelijk moet men in gemeenschappelijke aangelegenheden één koers uitgaan en zal één moeten beslissen. De echtgenoot die een bedrijf uitoefent moet niet in de onaangetaste positie worden gebracht zijn bedrijfskapitaal te moeten verbruiken om rekeningen te voldoen voor goederen, die de andere echtgenoot voor particuliere aangelegenheden zich heeft aangeschaft; een vrouw behoeft nog niet bepaald verkwistend te zijn om haar man ten zeerste in ongerief te brengen door zich dure meube-

len of juwelen aan te schaffen. (...)

Het ontwerp heeft derhalve het derde stelsel gekozen, en aansluitende op wat in ons land tot nu toe recht is geweest en het meest ook aan de werkelijkheid beantwoordt, het bestuur der gemeenschap aan de man opgedragen.'

Daarnaast ontbrak in het Ontwerp Meijers een regel dat de gemeenschap aansprakelijk zou zijn voor de schulden aangegaan door elk van beide echtgenoten (eerste zuil van Van Oven). Meijers koos voor een limitatieve opsomming van schulden die ten laste van de gemeenschap komen. In zijn toelichting zegt hij daarover: *'De gevallen, waarin de vrouw bevoegd is de gemeenschap te binden, beantwoorden aan gevallen, waarin zij reeds thans in de praktijk deze bevoegdheid heeft.'*¹⁷ Van Oven legt ondanks zijn tegenzin om met Meijers postuum de discussie aan te gaan, toch nog maar eens uit waar wat hem betreft de schoen wringt:

'Thans staat de vrouw gelijk met een minderjarige of onder curatele gestelde, straks zal zij, zo zij in gemeenschap is getrouwd, gelijk staan met een gefailleerde: bekwaam, maar als regel onbekwaam tot handelingen die rechtsgevolg hebben t.a.v. haar vermogen. Haar echtgenoot, nu haar curator als over een geestelijk gestoorde, verkwister of drankzuchtige, zal dan haar faillissementscurator zijn. Daar is dus vooruitgang, maar is 't er een waarbij haast is? "Men geeft de vrouw stenen voor brood – zo zeiden de strijders tegen ons geldende recht op dit stuk vroeger – als men de vrouw bekwaam noemt maar de gemeenschap alleen door de man laat beheren." En wel klinkt dit wellicht te hard wat de regeling betreft, die nu dankzij het werk van WIJERS-MEIJERS-DONKER voorgesteld wordt, maar toch, naast brood, dat hier voor de vrouw is bereid, bevinden zich bij het maal nog stenen te over. En moet men zich haasten haar tot zulk een tafel te noden?'

In een debat in de Eerste Kamer tijdens zijn ministerschap wordt Van Oven nogmaals geconfronteerd met de uitspraken van Meijers. Dat voelt voor hem kennelijk nog steeds ongemakkelijk:

10. Wetsontwerp tot Opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw, ingediend bij Koninklijke Boodschap van 13 oktober 1949, Kamerstukken 1430, Wetgeving Bijlagen N.J.B., no. 522.

11. J.C. van Oven, 'De handelingsbekwaamheid der gehuwde vrouw', *NJB* 1949, afl. 40, p. 765-775.

12. Bij K.B. van 25 april 1947, nr. 20 had E.M. Meijers de opdracht gekregen om een nieuw Burgerlijk Wetboek te ontwerpen.

13. *Handelingen I*, 1955/1956, p. 2389.

14. Voor het precieze verloop van deze twee parallelle wetgevingsprojecten zie: *Parlementaire geschiedenis van het nieuwe Burgerlijke Wetboek. Boek 1, Personen- en*

familierecht, Deventer/Antwerpen: Kluwer 1962, p. 227 t/m 229. Zie voorts Asser/Wiarda, Zwolle 1957, p. 145 t/m 147 en De Bruijn/Soons & Kleijn, *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Arnhem: Gouda Quint 1972, Algemeen gedeelte, Hoofdstuk 4.

15. *NJB* 1955, afl. 1.

16. *Parlementaire geschiedenis van het nieuwe Burgerlijk Wetboek. Boek 1, Personen- en Familierecht*, Deventer/Antwerpen: Kluwer 1962, p. 278-279.

17. *Parlementaire geschiedenis van het nieuwe Burgerlijk Wetboek. Boek 1, Personen- en Familierecht*, Deventer/Antwerpen: Kluwer 1962, p. 281-282.

‘De heer Kolff heeft voorts uitvoerig geciteerd uit de toelichting tot het ontwerp van mijn oude vriend Meijers. Het doet mij leed, dat ik daarover moet spreken. Mijn vriend Meijers en ik zijn het in deze zaak niet eens geweest. Wij hebben herhaaldelijk daarover gesproken. De laatste bespreking, die wij erover gehad hebben, kwam hierop neer, dat de heer Meijers zeide „op ‘t ogenblik kan de man de vrouw ruïneren, maar in jouw systeem kan de vrouw ook de man ruïneren”, waarop ik zeide: „Ook thans kan men door zijn vrouw geruïneerd worden”. (...)

Mijnheer de Voorzitter! Ik kan hierop niet verder ingaan, want dan zou ik komen in een polemiek met mijn overleden vriend, een polemiek, die ik niet wil voeren.’¹⁸

Geen politiek of levensbeschouwelijk dogma

Een jaar later ziet Van Oven toch een glimpje hoop in het feit dat in een amendement van een meerderheid van de Vaste Commissie voor Justitie van 9 december 1955¹⁹ de beide grondbeginselen van het door hem voorgestelde stelsel zijn overgenomen: 1. schulden van een echtgenoot zijn behalve op diens eigen goederen verhaalbaar op de goederen van de gemeenschap en 2. ieder der echtgenoten heeft het bestuur (d.i. beschikking) over de goederen die van zijn zijde in de gemeenschap zijn gevallen. Minister Donker wil dit amendement echter niet aanvaarden. De daarvoor door de minister aangevoerde argumenten²⁰ kunnen Van Oven niet overtuigen en hij doet van zijn kant een laatste poging om de minister ervan te overtuigen wél in te stemmen met het amendement.²¹ Hij begint met te benadrukken dat deze gelijkheid van man en vrouw in het huwelijksgoederenrecht voor hem *geen politiek of ‘levensbeschouwelijk’ dogma* was of is, maar dat hij haar in de eerste en voornaamste plaats verdedigd heeft op juridische gronden. Dat mannen en vrouwen in de samenleving een verschillende functie toekomt erkent hij, maar dat dit zou moeten leiden tot onbekwaamheid of beperkte bekwaamheid van de in gemeenschap gehuwde vrouw, noemt hij een onbewezen bewering, die nooit met deugdelijke argumenten is gestaafd *‘maar met de dooddoener: “geen twee kapiteins op één schip”, een leuze waartegen geen verstandelijk redeneren baat, omdat de een haar napraat van de ander.’* Vervolgens fileert hij de twee door Donker aangevoerde argumenten om het amendement niet over te nemen. Het eerste (de positie van de gehuwde vrouw zou erdoor worden geschaad) is juist, aldus Van Oven, omdat een in gemeenschap gehuwde vrouw zich niet langer aan de nakoming van haar verbintenissen kan onttrekken wegens het ontbreken van een vermogen waarop de schuldeisers hun vorderingen kunnen verhalen, daaraan toevoegend:

‘Maar ziedaar nu precies datgene wat men beoogt met een wet die dient om de gehuwde vrouw handelingsbekwaam te maken! Men wil die vrouw niet langer ‘persona miserabilis’ laten zijn, wil haar de bescherming van zulke personen ontnemen, dus inderdaad haar positie schaden in die zin, dat zij niet meer de lieden die het waagden haar crediet te verlenen naar hun geld kan laten fluiten. Maar men wil daardoor tevens haar positie versterken, verheffen,

haar een volwaardig, credietwaardig, rechts- en handelingsbekwaam persoon maken, aansprakelijk voor haar verbintenissen met haar vermogen dat tevens dat van haar man is, voor zijn verbintenissen gelijk aan aansprakelijk.’

Het tweede argument (de zekerheid voor derden zou worden verminderd) wordt door Van Oven op dezelfde wijze overtuigend weerlegd.

Onverwacht in een andere rol; het minister-schap

Is het NJB-artikel van 14 januari 1956 de laatste kans voor Van Oven om de wetgever te overtuigen van de juistheid van ‘zijn stelsel’? Daar lijkt het wel op. De behandeling van het door Donker ingediende nader gewijzigd ontwerp²² wordt geagendeerd voor de openbare behandeling in de Tweede Kamer op 31 januari 1956. Maar dan wordt vanwege ernstige ziekte van minister Donker besloten het wetsontwerp voorlopig van de agenda af te voeren.²³ Op 4 februari 1956 overlijdt minister Donker. Van Oven wordt (hij is dan 74 jaar oud) op 15 februari 1956 benoemd tot Minister van Justitie. Vier maanden later is de Lex-Van Oven een feit, met recht een fabuleuze eindsprint. Toch was het laatste deel van Van Ovens marathon geen ‘walk in the park’. De strijd was nog niet gestreden.

Voortvarend aan de slag

Het wetsontwerp Wijers/Donker liep inmiddels goeddeels in de pas met het regeringsontwerp voor Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (van 4 november 1954). Voor het nieuw Burgerlijk Wetboek was echter als procedure afgesproken dat Meijers voor politiek gevoelige onderwerpen vraagpunten zou formuleren die met een toelichting aan de minister en de vaste commissie voor Justitie aan de Tweede Kamer gezonden zouden worden. Die stond erop dat de principiële vragen aan de gehele Kamer zouden worden voorgelegd, waarop de ministerraad verlangde dat de vraagpunten eerst in het kabinet zouden worden besproken.²⁴ Voor het nieuw Burgerlijk Wetboek werden in totaal vier reeksen van vragen geformuleerd, de vierde reeks zag op Boek 1. Daarin was echter geen vraagpunt opgenomen over de heikele kwestie van de bestuursbevoegdheid ten aanzien van de gemeenschapsgoederen. Minister van Oven stuurde daarom op 28 februari 1956 een brief aan de commissie waarin hij voorstelde het volgende vraagpunt rechtstreeks aan het oordeel van de Tweede Kamer te onderwerpen:

‘Moet bij verlening van handelingsbekwaamheid aan de gehuwde vrouw de wettelijke gemeenschap van goederen in die zin worden geregeld: a. dat de rechtspositie van man en vrouw ten aanzien van hun gemeenschappelijk vermogen gelijk is, of b. dat de bevoegdheid van de vrouw ten aanzien van het gemeenschappelijk vermogen beperkt is?’²⁵

De openbare behandeling van dit vraagpunt vindt plaats op 10 en 11 april 1956.

Gerbrandy voert als eerste het woord, van enige bijval voor oplossing a) valt bij hem niets te bespeuren. Integendeel. Zoals al zo vaak eerder gebeurde in de debatten

Zoals al zo vaak eerder gebeurde in de debatten over dit onderwerp, wordt de ongelijkheid van man en vrouw (met een beroep op de bijbel en het scheppingsverhaal) als argument aangevoerd

over dit onderwerp, wordt de ongelijkheid van man en vrouw (met een beroep op de bijbel en het scheppingsverhaal) als argument tegen oplossing a) aangevoerd. Gerbrandy maakt Van Oven het verwijt dat hij een kamergelerde is. De redevoering van Gerbrandy maakt duidelijk dat het debat bijna dertig jaar na de NJV-vergadering van 1927 niet is versmald tot de juridisch-technische redenen om de wet aan te passen, maar nog steeds (beweerdelijk?) ook gaat om de principiële redenen. Een citaat uit de redevoering van Gerbrandy:

'Ik kan wel wetgeven in de Kamer, maar ik kan niet doen wat ik op mijn studeerkamer prachtig en mooi vind; ik heb een rem, die mij tegenhoudt en mij waarschuwt: Tot hiertoe en niet verder. Die rem ligt in het rechtsbewustzijn van het volk. Dat heb ik in het stelsel van de Minister²⁶ bijzonder gewaardeerd, maar deze Minister is van plan – en dat doet ook het stelsel van het amendement van de heer Oud c.s. – eigenlijk te handelen, alsof men met privaatrecht mag doen, wat men rationeel gewenst en gerechtvaardigd vindt. (...) Ik zeg dus: Hoe moeten wij een antwoord zoeken op de vraag, wat als het normale geval in het huwelijks-goederenrecht moet worden genomen. Dat maak ik niet op mijn studeerkamer uit. Helemaal niet. Dat maak ik ook niet met mijn ratio uit. Helemaal niet. Die speelt wel een rol, maar op studeerkamers gebeuren soms heel rare dingen. Men moet nauwkeurig observeren wat in het volk werkt en leeft. Dan beweer ik: In het volksleven wordt doodeenvoudig dit – het doet er niet toe, of de Minister dat al of niet prettig vindt –: de man vertegenwoordigt de huwelijksgemeenschap in het verkeer met derden, voor zover bij de wet of bij wettig gemaakte overeenkomst, houden-

de huwelijkse voorwaarden, van deze regel niet is afgeweken. Dit leeft in het volk en op die manier wordt de eenheid van het huwelijk gehandhaafd.'

Het verwijt weet Van Oven als volgt aan de kaak te stellen en te weerleggen:

'Van het begin af, dat ik mij met deze materie heb beziggehouden, heb ik mij voorgehouden, dat in de uitwerking van dit systeem de gelijkheid niet voorop moest staan. Ik ben ervan uitgegaan, dat, wanneer inderdaad in het werkelijke leven en in de natuur der zaken de noodzaak is gezeteld om wegens het verschil in sekse ook het verschil in vermogensrecht in de wet te laten vastleggen, dit moet gebeuren; maar hoe verder ik mij hierin heb ingewerkt, des te meer heb ik beseft, dat wij zeer goed kunnen maken een stelsel, beter dan wij thans hebben, beter dan het elders bestaat en beter dan het was voorgesteld, een stelsel, dat men zou kunnen noemen een geslachtloos stelsel van het huwelijksvermogensrecht. Gelijkheid van man en vrouw voor de gehele wetgeving wenst geen mens ter wereld, maar wat wij wensen, is dat er geen ongelijkheid wordt gebracht daar, waar dat niet om deugdelijke redenen nodig is. Dit is mijn beginsel en dit stel ik tegenover de betichting van een vals gelijkheidsbeginsel van de geachte afgevaardigde de heer Gerbrandy.'

Aan het slot van de voortgezette vergadering wordt de conclusie van de minister met 56 tegen 16 aangenomen.²⁷ Het Kamerlid Van der Feltz betitelt de vergadering achteraf als 'voorpostengevechten die zich dikwijls uitbreidden tot hele veldslagen'.²⁸

Van Oven laat er geen gras over groeien. Hij komt op 12 april 1956 al met een derde nota van wijzigingen en dient een tweede nader gewijzigd ontwerp van wet in.²⁹ De openbare behandeling start op 27 april 1956, maar neemt uiteindelijk twee dagen in beslag.³⁰ Het wetsontwerp wordt op 2 mei 1956 door de Tweede Kamer zonder hoofdelijke stemming aangenomen. Wel wordt aan Gerbrandy aantekening verleend, dat hij en de andere leden van zijn fractie geacht wensen te worden tegen het wetsontwerp te hebben gestemd.³¹ Een klein smetje op de wet, maar niet meer dan dat, is dat de bepaling dat de man het hoofd van de echtvereniging is, als gevolg van het amendement Verkerk (vooralsnog)³² gehandhaafd wordt. Van Oven blijft er vrij nuchter onder. In een wet behoren wetsvoorschriften te staan en niet het constateren van feiten, die al of niet juist zijn. De bepaling 'de man is het hoofd

18. *Handelingen I* 1955/1956, p. 2390-2391.

19. Zie het Verslag van 9 december 1955, *Kamerstukken II* 1955/56, 1430, nr. 11 en het als bijlage II A bij het Verslag gevoegde 'amendement Oud c.s.', nr. 13. In amendement nr. 12, ook aangeduid als 'amendement Verkerk' (Bijlage I van het verslag), wordt voorgesteld de regel 'de man is het hoofd van de echtvereniging' niet te

schrappen maar te handhaven.

20. *Kamerstukken II* 1954/55, 1430, nr. 8 (verslag van het mondeling overleg).

21. *NJB* 1956, afl. 2.

22. *Kamerstukken II* 1954/55, 1430, nr. 10 (nader gewijzigd ontwerp).

23. *Handelingen II* 1955/56, 31 januari 1956.

24. Zie daarover uitgebreid V.J.A. Sütö, *Nieuw Vermogensrecht en rechtsvergelij-*

king – reconstructie van een wetgevingsproces (1947-1961), in: Meijers-reeks, nr. 72, p. 63 en 64.

25. *Kamerstukken II* 1955/56, 1430, nr. 15.

26. Gerbrandy doet hier op minister Donker.

27. *Handelingen II* 10 april 1956, 2570/2571 en 11 april 1956, 2593/2598.

28. *Handelingen II* 27 april 1956, 2701.

29. *Kamerstukken II* 1955/56, 1430, nrs. 16 en 17. Op 2 mei wordt nog een vierde nota

van wijzigingen ingezonden (nr. 20).

30. Op 2 mei 1956 wordt de vergadering voortgezet.

31. *Handelingen II* 2 mei 1956, 2722/2740.

32. Bij de invoering van Boek 1 nieuw B.W. op 1 januari 1970 is de bepaling geschrapt. Zie *Parlementaire geschiedenis van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, Invoeringswet Boek 1, Personen-en Familierecht*, Deventer: Kluwer 1969, p. 1129-1142.

der echtvereniging' valt voor hem in de categorie constateren van een feit en niet het stellen van een bepaling, het is geen verbod en geen gebod en daarom hoort de bepaling niet in de wet thuis, aldus Van Oven.³³

Het laatste stuk naar de finish

Het laatste stuk van de marathon is kort en wordt in recordsnelheid afgelegd. Op 4 juni 1956 verschijnt het Voorlopig Verslag en twee dagen later ligt er al een Memoire van Antwoord.³⁴ Op 12 juni 1956, één dag voor de Tweede Kamerverkiezingen, vindt de openbare behandeling in de Eerste Kamer plaats, waarna het wetsontwerp met grote meerderheid wordt aangenomen. Slechts twee dagen later staat de wet in het Staatsblad.³⁵

Wie uit die snelheid meent te kunnen afleiden dat Van Oven in de Eerste Kamer geen enkele weerstand meer ondervond tegen het wetsontwerp, heeft het mis. Door verschillende Kamerleden worden met name bedenkingen geuit tegen de voorgestelde regeling van het bestuur over de gemeenschapsgoederen. De door Van Oven zo verfoei-de uitdrukking 'twee kapiteins op één schip', wordt weer van stal gehaald en betoogd wordt dat dit niet werkbaar zal blijken te zijn. De regeling zou de eenheid van het huwelijk in gevaar brengen en er wordt gesproken van een 'legislatieve salto mortale'.

Hij lijkt er wat moedeloos van te worden, steeds weer diezelfde argumenten en weer die vermaledijde uitdrukking 'Twee kapiteins op één schip'

Van Oven begint zijn beantwoording met te herhalen dat hij het wetsontwerp niet beschouwt als een ontwerp met een politieke kleur, de regeling van het huwelijksvermogensrecht niet als een zaak van levensbeschouwing maar als 'een zaak van rechtvaardigheid en voor al een zaak van juridische techniek'. Hij lijkt er wat moedeloos van te worden, steeds weer diezelfde argumenten en weer die vermaledijde uitdrukking "Twee kapiteins op één schip":

'Mijnheer de Voorzitter! Wat is de kern van de vragen, die sommige geachte afgevaardigden en mij verdeeld houdt? Het is het geloof aan de mogelijkheid van een gemeenschap van goederen, die gelijkelijk wordt bestuurd, beheerd, geadministreerd door de beide rechtssubjecten, die aan het hoofd van het vermogen staan. Zoals vanmiddag herhaaldelijk in herinnering is gebracht, heb ik bijna 30 jaar lang te verdedigen gehad, dat er geen enkele reden is om niet aan die mogelijkheid te geloven, dat er geen reden tot twijfel bestaat. Ik heb 30 jaar geleden in een vergadering van de Juristenvereniging, die bekend staat om haar

conservatisme, niet een kleine, maar een zeer aanzienlijke meerderheid voor die stelling gevonden. Gedurende die 30 jaar heb ik tevergeefs gewacht op een enkel doorslaggevend argument, op een enkel voorbeeld, dat mijn geloof in die mogelijkheid – en dus ook in de wenselijkheid – aan het wankelen zou kunnen brengen. Men is met voorbeelden gekomen. Ik heb ze alle kunnen ontzenuwen. Men is met leuzen en dooddoeners gekomen; ook met het afschuwelijke beeld van de twee kapiteins op één schip. Ik heb ze aan de kaak kunnen stellen. Nimmer is men met een doorslaand argument gekomen, waaruit luce clarius zou kunnen blijken, dat die twee kapiteins op één schip een onmogelijkheid vormen. Men kon dat niet, omdat de principes van het stelsel, dat ik verdedigde, deugdelijk zijn en verankerd in de werkelijkheid van het leven. Want in 99 van de 100 huwelijken staan er – de hemel zij dank – inderdaad twee gelijkwaardige kapiteins, een mannelijke en een vrouwelijke, op het huwelijkschip.'

Het is een fraaie samenvatting van de weg die Van Oven heeft afgelegd en de hindernissen die hij daarbij moest zien te overwinnen om zijn droom te verwezenlijken.

Van Ovens toetsstenen en ankerpunten

Geen politieke of levensbeschouwelijke dogma's.

Van Oven is steeds maar blijven herhalen dat zijn voorstellen niet waren gegrond op wat hij zelf noemt 'politieke of levensbeschouwelijke dogma's'. Het debat met zijn opponenten verklaart waarom Van Oven (in de verzuilde maatschappij van de jaren vijftig) daar graag van wilde wegblijven. De discussies zoals die met Gerbrandy leidden tot 'dooddoeners' waartegen niet verstandelijk viel te redeneren en tot de onheuse verwijten dat Van Oven uitging van een 'vals gelijkheidsbeginsel' tussen man en vrouw en een kamergeleerde was die geen idee had van 'wat er in het volk leeft en werkt'.

Wat stelt Van Oven daartegenover?

Rechtvaardigheid.

Zijn redenering is even eenvoudig als overtuigend. Indien er ongelijkheid is tussen twee rechtssubjecten in het vermogensrecht – hier meer specifiek: in het huwelijksvermogensrecht tussen man en vrouw: ten aanzien van het vermogen waarvan zij beiden eigenaar zijn – zonder dat daar deugdelijke redenen voor zijn, dient die ongelijkheid te worden weggenomen, omdat die regeling dan niet rechtvaardig is, immers zonder grond.

Doel is niet om de maatschappelijke realiteit te veranderen, maar om de wet daarop te laten aansluiten.

Van Oven wenste met zijn wet niet te tornen aan de vrijheid van man en vrouw om hun leven in te richten zoals zij dat wensen, geen omwenteling te bewerkstelligen in het bestaande rollenpatroon. Hij nam de realiteit van alledag tot uitgangspunt, constateerde dat die niet overeenkwam met de op dat moment bestaande wettelijke regeling en redeneerde van daaruit dat de wet dus moest worden aangepast. In de anekdote over het gesprek met de Leidse collega-hoogleraar komt dat mooi naar voren.

Bewondering is er voor Van Oven, zijn wars zijn van dogma's, zijn zindelijke manier van debatteren en argumenteren, zijn schrijfkunst, zijn niet aflatende strijd voor wat hij op grond van nuchtere en realistische argumenten rechtvaardig vond

Hierin schildert hij eerst hoe het echtpaar het leven waarschijnlijk zal hebben ingericht om dan te eindigen met de woorden 'maar naar de wet deugt dat allemaal niet en dat willen wij nu veranderen'.

Geen symboolwetgeving.

Als dan eenmaal gegeven is dat de wet moet worden aangepast aan 'het levende en geldende recht der werkelijkheid' dan moet het ook goed gebeuren in de vorm van wetgeving die meer is dan symboolwetgeving. Voor het huwelijksvermogensrecht betekent dit, zo laat Van Oven ons weten, dat het 'geslachtloos' zou moeten zijn.

Van Oven was dus geen hemelbestormer die door wetgeving de maatschappij wilde veranderen. Zijn voorstellen berustten op de nuchtere analyse dat voor het onderscheid in de bestaande wetgeving tussen man en vrouw in het huwelijksvermogensrecht geen deugdelijke reden bestond en dat dit onderscheid dus niet rechtvaardig was. Zijn doel was dat de wet voortaan zou aansluiten op de werkelijkheid van het maatschappelijke leven. Dat zijn de twee stevige fundamenten waarop zijn wet is gebouwd: rechtvaardigheid en een technisch-juridisch kloppend systeem van het huwelijksvermogensrecht.

Tot slot: een persoonlijke overpeinzing, hartenkreet en een woord van dank

Bewondering en verwondering strijden bij mij om voorrang.

De bewondering is er voor Van Oven, zijn wars zijn van dogma's, zijn zindelijke manier van debatteren en argumenteren, zijn schrijfkunst, zijn niet aflatende strijd voor wat hij op grond van nuchtere en realistische argumenten rechtvaardig vond.

Verwondering is er over de uitspraken die door zijn opponenten nota bene tot in de jaren vijftig werden gedaan over (gehuwde) vrouwen. Deze worden regelmatig als spilziek neergezet, de voorbeelden van het gevaar van onverantwoorde aankopen van bontmantels en juwelen zijn talloos. Hoezo bontmantels en juwelen? Misschien een bewijs dat degenen die deze voorbeelden gebruikten

de echte kamergeleerden waren, niet met de beide voeten op de grond, niet verbonden met de werkelijkheid van alledag? Opsteller dezes is in maart 1956 (in Dordrecht) geboren in een middenstandsmilieu waarin vader zeer lange dagen maakte – zes dagen van de week – en twee man personeel in dienst had. Moeder zorgde voor het huishouden (zonder de hulp van wasmachine e.d.), beantwoordde ook vóór 1 januari 1957 de zakelijke telefoontjes, nam de orders aan (onderhandelde over de prijs), overhandigde het personeel wekelijks het loonzakje en klom zo nodig op de fiets om bij niet op tijd betalende debiteuren het verschuldigde te innen. Daar was zij beter in dan mijn vader. Soberheid was troef in die jaren. Niks geen bontmantels en juwelen, hard meewerken en de hand op de knip houden. Dus laat ik in de uitgesproken woorden van bewondering aan het adres van Van Oven ook de vrouwen van de generatie van mijn moeder betrekken en meteen Van Oven dankzeggen dat hij voor de gelijkheid van deze vrouwen zo hard en lang gevochten heeft.

Tot slot wil ik de redactie van het *NJB* bedanken voor de uitnodiging om een bijdrage te schrijven over het *NJB*-artikel van Van Oven. Toen ik een jaar geleden besloot om in 2025 te stoppen met de advocatenpraktijk nam ik mij voor om de pen nog één keer op te pakken, deze keer los van een concrete cassatiezaak, om te schrijven over een juridisch onderwerp dat mij raakt. Een soort *Liber Amicorum*, maar dan anders, niet één dat aan mij is opgedragen, maar één die door mij wordt opgedragen aan een jurist die ik bewonder en over een onderwerp dat ik vandaag nog steeds relevant vind.

En zie daar: huwelijksvermogensrecht, een wet uit mijn geboortejahr, mijlpaal in de emancipatie van de gehuwde vrouw, van de hand van een uitmuntend jurist en rechtsgeleerde, die – ook dat nog – is geboren in Dordrecht. Mooier kan het niet. •

33. *Handelingen II* 2 mei 1956, 2733.

nr. 199 en het Eindverslag nr. 199a.

34. Voorlopig Verslag van de Commissie

35. Wet van 14 juni 1956, *Stb.* 1956, 343.

van Rapporteurs, *Kamerstukken I* 1955/56,